

Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD)

Cilt: 1- Sayı: 2- Aralık 2017

ISSN: 2587-1331

CENGİZ AYTMATOV ESERLERİNDE KADIN: “CEMİLE” HİKÂYESİ ÖRNEĞİ

*“Aşk olmazsa insanın geleceği olmaz. Aşk, yaşamın temelidir. Aşk olmazsa, onunla bağlantılı tutkular da olmaz. Ve insan yaşamı bomboş olur. Aşk bir senfonidir, dünyanın senfonisi.”**

Onur TARLACI **

ÖZET

Manas destanı ve içinde yaşadığı Kırgız toplumundan ilham alan Türk dünyasının çağdaş edebiyatçılarından Aytmatov’un 1958’de yayımlanmış bu eserinde Cemile karakterini ele alacağız. Cemile, tipik Türk kadınıdır; erkek mizaçlı, sert, zorluklarla mücadeleci. Erkekler savaşta olduğu için diğer kadınlar gibi köy işlerinde çalışır, aynı zamanda kocasının ailesiyle yaşamaya devam eder. Kocasının askerde oluşu Cemile’de bazı içsel eksikliklere yol açar ve böylece başkasında aşkı arar. Çalışmadaki amacımız yaşadığı topluma ışık tutan Cengiz Aytmatov’un ele aldığı Cemile karakteri üzerinden Kırgız toplumundaki kadın ve kadına bakışın yansımalarını tespit etmektir. Hikâyedeki satırarası okumalarda yatan ayrıntıları tespit edip bir sentez yaparak konuya ele alacağız. Çözümleme metoduyla bu ayrıntılar Cemile karakteri üzerinden Kırgızlarda kadına verilen değer, kadının toplum içindeki yeri gibi birtakım sorulara cevap verecektir. Şüphesiz bu ve benzeri çalışmalar genel bir başlıkla kadının Türk toplumundaki yerini vermesi bakımından önemlidir.

Aytmatov’un, yaşadığı toplumun kültürüne, yaşayışına, tarihine; mutluluğuna, acısına en parlak ışığı tutan yazarlardan olması sebebiyle kadın anlayışı ve bakış açısını Cengiz Aytmatov’un bu eserinde aradık.

Anahtar Kelimeler: Cengiz Aytmatov, Cemile, Kırgız Edebiyatı, Louis Aragon, Жамийла, Kadın.

WOMEN IN CENGİZ AYTMATOV’S WORKS:

"ZHEMİLİA" STORY OF EXAMPLE

ABSTRACT

Prominent Kyrgyz writer Cengiz Aytmatov depicts the spontaneous development of a pure love at a level of literary text in his story entitled Cemile.

In this article, we are going to approach Chingiz Aitmatov who is the contemporary man of letters in the Turkish world. He is inspired by the Kyrgyz culture and the Epic of Manas and describing the modern human. We will also discuss the perception of

* Aytmatov İle Aşk Üzerine Sohbet, Sabri Gürses

** Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, SBE, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, tarlacionur@hotmail.com.

woman in Kyrgyz society and “Zhemilia” being the first published novel of Chingiz Aitmatov in 1958.

Then, he narrates the story of two young people who try to be themselves and cope with the external conditions surrounding themselves by listening to the inner voice.

Key Words: Chingiz Aitmatov, Kyrgyz literature, Soviet Kyrgyzstan, Epic of Manas, Zhemilia.

GİRİŞ

Cengiz Aytmatov'un Cemile hikâyesi, maddi arzuların, çıkarların, ihanetlerin, kıskançlıkların ve intikam duygularının kirletmediği, kendiliğinden doğuvarmış bir yavaş aşkın hikâyesidir. 1956-58 yılları arasında Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsüne devam eden yazarın Cemile adlı hikâyesi 1958 yılında *Нóвый Мíр* (Yeni Dünya) dergisinde yayımlanır. Bu eseri büyük ilgi görür.

“Yazarlar kendi milletinin fotoğrafını en doğru biçimde çektiği vakit, dünyanın ufkuna yükselebilen meşalelerdir.” (Akmataliyev, 1998: viii)

Aytmatov şöhreti, bu eserinin Fransız şair Louis Aragon tarafından Fransızcaya tercüme edilmesi ve Avrupa'da yayımlanması ile yakalar. Aragon bu hikâyeye yazdığı önsözde Cemile hikâyesi için “dünyanın en güzel aşk hikâyesi” ifadesini kullanır:

“İşte şimdi şurada, Villon'un, Hugo'nun, Baudelaire'in Paris'inde kralların ve devrimlerin Paris'inde; ressamların yüzyıllık Paris'i olmakla övünen, her taşı ya bir tarihi, ya bir efsaneyi hatırlatan şu Paris'te, bir şarkıda dendiği gibi, öyle çok âşık yaşamış ki, hangisini alacağımı bilemiyorum... Her şeyi görmüş, geçirmiş, okumuş şu Paris'te, Werther, Berenice, Antoine ve Kleopatra, Manon Lescaut, Education Sentimentale, Dominique, hepsi birdenbire gözümde düşüverdi. Çünkü ben Cemile'yi okudum. Romeo Juliette, Paolo ve Francesca, Hemani ve Dona Sol, artık bunların hiçbiri gözümde değil, çünkü ben İkinci Cihan Savaşının üçüncü yılı yazında, 1943 yılının o Ağustos gecesinde Kurkureu vadisinde bir yerde zahire arabalarıyla giden Danyar ile Cemile'ye, bunların hikâyesini anlatan küçük Seyit'e rastladım.”¹ yorumunu yapar.

Bu eseri ana karakterler Cemile, Danyar ve anlatıcısı Seyit bağlamında ele alacağız:

¹ Louis Aragon, “*Dünyanın En Güzel Aşk Hikâyesi*”, Cengiz Aytmatov, Cemile, (Çev. Şerif Hulusi), Yeni Dünya Yayınları, 5. baskı, İstanbul 1982, s. 8.

Cemile, hikâyeye de adını veren tematik güç durumundaki genç kadının belirli bir dönemdeki hayat çizgisi ve yasak aşkı etrafında şekillenir. Hikâye, Cemile adlı evli genç bir kadının törelere karşı çıkarak yaşadığı bir yasak aşk sonucunda memleketini terk etmesi üzerine bina edilmiştir (Kolcu, 2002: 15).²

Cemile hikâyesi sonbahardaki bozkır görüntüsü ile iki yolcunun bulunduğu bir tablonun anlatımıyla başlar. Anlatıcısı Seyit aynı zamanda olaylara tanık olanlardan biridir ve Cemile'nin kocasının üvey kardeşidir. Seyit, Cemile'yi ağabeyinin eşi olması ve de farklı hareketleriyle dikkat çeken güzel bir kadın olması sebebiyle sever. Ona hem acır hem de her an yanında olmak ister. Cemile ise evlendikten 4 ay sonra kocasını sa-vaşa göndermiş bir gelindir ve kocasının ailesiyle yaşamaktadır.

Eser, *gelenek-evlilik-aşk* çatışma üçgeni üzerine kurulmuş bir olay örgüsüne sa-hiptir. Cengiz Aytmatov kendisi ile aşk üzerine yapılan bir sohbette aşkı “*yaşamın teme-li ve dünyanın senfonisi, geleceğin tanrıçası*”³ olarak tanımlamıştır.

Kırgızlarda gelin, yeni geldiği toplumdaki insanlara karşı saygılı olmak duru-mundadır. Bu saygının en önemli göstergelerinden biri de insanlara ismiyle hitap etme-mesidir. Cemile de bu saygıyı korur ve kocasının ailesindeki insanlara, en küçüğü de dâhil kimseye ismi ile hitap etmez. Bunu, Seyit'in şu sözlerinden anlamaktayız: “*Çok iyi dost olmuştuk ama birbirimizi adımızla çağırarak kadar değil. Ama avılda (köyde) âdet böyledir. Gelinler kocalarının küçük kardeşlerini kiçine-bala ya da kaynım diye çağırırlar.*”

Cemile'nin aile ve dışarıya karşı davranışlarının nasıl olduğunu eserde görmek-teyiz:

“*Cemile'nin de geldiği ilk günden beri başkalarına benzemeyen bir gelin olduğu anlaşılıyordu. Gerçekten de büyüklerine karşı oldukça saygılıydı ama ne olursa olsun asla boyun eğmiyordu kimseye. Yine de diğer gelinlerin yaptığı gibi kimsenin arkasın-dan konuşmuyordu. Ne düşünüyorsa dobra dobra söylüyor, fikirlerini savunmaktan korkmuyordu. Bana öyle geliyor ki annem, Cemile'de kendi dürüstlüğünü ve doğru söz-*

² Cafer Gariper, (2007) “Cengiz Aytmatov'un Cemile Adlı Hikâyesinde İnsanın Kendisi Olması Problemi ve Aşk”, İlmî Araştırmalar, Sayı 23, s. 60.

³ Aytmatov İle Aşk Üzerine Sohbet, Çev. Sabri Gürses, www.aytmatov.org

lülüğünü buluyordu. Belki de onu kendisi gibi hükmeden, sözünü dinleten ve kendi gibi aile ocağının bekçisi; baybiçesi⁴ yapmayı hayal ediyordu.”⁵

Cemile, çalışkanlıkta annenin bir benzeridir. Yorulmak nedir bilmez, her işten anlar fakat hareketleri farklı bir kadındır. Evin tek çocuğudur. Çocukluğundan beri babasıyla birlikte yılık peşinde koşar. O yüzden sert tabiatlı, erkek mizaçlı, hatta bazen kabadır. Erkek gibi de kuvvetli olduğundan canla başla çalışır, komşularıyla iyi geçinmesini bilir ama biri haksızlık edecek olursa, onunla dalaşmaya kalksa, kaplan kesilir, küfürde de kimseden aşağı kalmaz. Hatta bir erkeği hırpalamak için saçından yakaladığı bile olmuştur. Komşuların ondan şikâyet ettiği de görülür:

- *Ne biçim gelininiz var sizin? Eşikten ayağını atar atmaz demediğini bırakmıyor insana! Ne arlanmak var, ne saygı!*

- Annem: “*Evet, bizim gelin öyledir.*” der. Doğruyu insanların yüzüne karşı söylemeyi sever:

Böylesi dedikodu yapmaktan, dolaylı ve iğneli sözler söylemekten iyidir. Sizinkiler erdemli görünüp saman altından su yürütürler. Kokmuş yumurtalar da hep böylelerinden çıkar. Dıştan bakınca bembeyaz, ama içi burnunuzun direğini kırar!

Yukarıda da belirtildiği gibi “*biri haksızlık edecek olursa, onunla dalaşmaya kalksa, kaplan kesilir.*” şeklindeki izlenim aslında Cemile’nin kendi aleyhine olan bir durumda susmak yerine savunma yapması onun ne kadar cesur ve haksızlığa boyun eğmeyen biri olduğunu gösterir.

“Babam ve küçük annem Cemile’ye hiç sert davranmamış, kaynana ve kaynatalarda var olduğu söylenen baskıyı ona asla yapmamışlardı. Ona iyi davranır, sever ve ondan yalnız bir şey isterlerdi: Tanrı’ya ve kocasına sadık kalmak!”

İçten içe Cemile’ye karşı bir şeyler hisseden Seyit onun güzelliğini “*Kalın iki örgü yapıp omzuna salıverdiği saçları ince, uzun boyuyla ona pek yakışırdı. Başına sardığı beyaz yazmasını hafifçe altına indirmesi düzgün esmer yüzüne ayrı bir güzellik verirdi. O güldükçe koyu lacivert badem gözlerinden sanki gençlik fişkirir, açık saçık köy türküleri söylerken bu gözlerde haşarı bir oğlanın bakışları parlardı.*” şeklinde tasvir ederek anlatır (Gariper, 2007: 64).

II. dünya savaşının pahalıya mâl olduğu yıllarda bir ayağı yaralı dönen Danyar Cemile’nin köyüne yerleşir: Danyar, sıcak savaşın bir şahidi olarak savaş sonrası ruhen çökmüş ve bitmiş, dolayısıyla da kendini salıvermiş bir insan psikolojisinin ve protestosunun sessizliğini yaşamakta ve yansıtmaktadır. Sol bacağı aksayan, uzun boylu, kambur, hayatta kimsesi bulunmayan Danyar, aynı zamanda yaşama tarzı ve asgari seviyede sürdürdüğü insani ilişkileriyle etrafında bir merak halkası oluşturur. (Gariper, 2007: 64)

Bozkırda, avılda veya kolhozda cephedeki yakınlarının yolunu gözlemekle günlerinin geçiren insanların sıcak, samimi ve masum hayatları Aytmatov’un kaleminden dünya okurlarıyla buluşmuştur. Toprak Ana, Sultan Murat, Deve Gözü, Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek ve Cemile’de tüm çıplaklığı ve gerçekliğiyle karşımızdadır (Güzel: 2004:).

“Cemile türkü söylemesini de çok severdi. Büyüklerin yanında, utanmadan, çekinmeden her zaman bir türkü mırıldanırdı. Bütün bu davranışları elbette, bir gelinin

⁴ Evin gerçek sahibesi ve baş kadın için söylenen bir unvandır.

⁵ Cengiz Aytmatov, (2013) “Cemile”, akt.: Semnal Gökmen, Elips Yay.

aile içindeki davranışlarını sınırlayan geleneklere pek uygun değildi fakat iki kaynana Cemile'nin zamanla yatışıp bu uçarılıktan kurtulacağını söyleyerek avunuyorlardı. Çünkü gençliklerinde az çok kendilerinin de böyle olduklarını düşünürlerdi."

Cemile'nin rahat davranışlar sergilemesinde yetişme tarzının, serbest yaşamaya alışkın olmasının, henüz dört aylık evliyken eşi Sadık'ın askere alınışının, genç oluşunun ve özellikle çocuksu yaratılışından gelen kişilik özelliklerinin rol oynadığı söylenebilir. Buna rağmen Cemile, toplum değerlerine ve ahlak kurallarına bağlıdır.

Cemile'nin Erkeklerle İlişkisi

Eşi ne kadar geleneğe ve topluma uyarsa Cemile de bir o kadar geleneklerden farklı yaşamaktadır. İnsanlarla ve özellikle erkeklerle cesurca konuşması, aile büyüklüğünün yanında türkü söylemesi gibi birçok davranışı bunu göstermektedir.

Aşkın uzun cümlelere ihtiyacı olmadığını düşünen Aytmatov, Danyar ile Cemile arasındaki uyumu/etkileşimi, Ellul'un "*insanı başka her şeyden ayıran ses*"⁹ olarak tanımladığı ve kişiyi diğer boyuta, diğer varlıklarla, diğer insanlarla ilişkiye yönelten sözler yani insan sesleri ile aktarır (Saltık, 2013: 3).

Fakat ailenin genç erkekleri savaşta olduğundan ve sıkıntılı bir dönemden geçildiğinden Cemile'nin bu tavırları gençliğine bağlanıp sabırla karşılanmaktadır. Cemile her ne kadar evli olsa da kocasının askerde olması diğer erkekler tarafından rahatsız edilmesine sebep olur. Fakat çalışma zorluğu ve mizacının getirdiği ağırlık diğer erkeklerle karşı koruyucu bir etkendir. Bu sebepten Cemile'ye herkes yaklaşamaz:

"Ot biçme zamanıydı, bir gün Osman, Cemile'ye sarkıntılık etmeye kalkıştı. Hiçbir kadının kendisine direnemeyeceğini sanan erkeklerden biriydi. Cemile onun elini hiddetle itti, gölgesinde dinlendiği dokurcunun altından kalkarak öfkeyle bağırdı ve onun yüzüne kin ve nefretle bakıp oradan uzaklaştı. Akşam da hiç konuşmadan ot yığınlarını arabaya hızlıca koyuyordu. Bir zaman sonra güneşin batışını izledi ve yavaş yavaş çocuksu hali geri geldi ve olay unutuldu."

Bir akşam köye dönerlerken Cemile türkü söylemeye başlar. Birden durup Danyar'a hiç âşık olup olmadığını sorar. Danyar ona sessizlikle cevap verir. Bir süre sonra Danyar ürkerek türkü söylemeye başlar. Türküsünün sözleri şöyledir:

Ey benim karlı morlu dağlarım!

Milletimin, ecdadımın toprağı!

Ey benim karlı morlu dağlarım!

Ey benim beşiğim, benim vatanım!

Claude Lévi-Strauss'un ifade ettiği gibi musiki yönüyle türküler, hayatın seslere gömülü gizli anlamını içerirler.¹⁰

Cemile'nin bu türküye tepkisi ise şu sözlerle olur:

Yahu sen neredeydin bugüne kadar? Hadi söyle, adamakıllı söyle!"

Cemile'nin gelin gittiği evin yanında bir tane daha ev vardır. İki aile birlikte yaşarken evin reisi ölünce diğer evde bulunan aile onlara sahip çıkar ve dul kalan kadınla

⁹ Jacques Ellul, *Sözün Düşüşü*, s. 31.

¹⁰ Claude Lévi-Strauss, *Mit ve Anlam* (Çev. Şen Süer-Selahattin Erkanlı), Alan Yayınları, İstanbul 1986, s. 61.

evlenerek iki ev birleştirilir. Cemile de dul kalan kadının çocuğu ile evlenerek küçük eve gelin gelir.

Aytmatov'un diğer kitaplarında olduğu gibi bu eserinde de Kırgız toplumunun geleneklere bağlılığı ve insanların bu gelenekler karşısındaki durumu anlatılmaktadır. Örneğin, Cemile'nin eşi savaştan mektup gönderir ve geleneklere bağlı olarak önce sağlığından sonra sırasıyla babasını, büyük anneyi, kendi annesini, çocukları ve köydeki aksakalları sorar. Mektubun sonunda da eşi Cemile'ye tek cümlede: "*Karım Cemile'ye de selam ederim.*" diyerek bitirir. Mektubun başında Cemile'den bahsedilmesi pek yakışık alır bir durum olamaz. Önemli olan da ne yazdığından ziyade mektubun gelmesi ve askerinin sağ olduğu haberini hasretle beklemektir. Cemile'nin mektubu eline her alışında kıpkırmızı olduğu Seyit tarafından fark edilir:

*"Satırlara hızlı hızlı göz gezdirerek okurdu mektubu. Ama sonuna yaklaştıkça omuzları iyice çöker, yanaklarının ateşi yavaş yavaş sönerdi. İnatçı kaşlarını çatar ve son satırları okumadan, mektubu, ödünç alınan bir şeyi iade ediyormuş gibi soğuk bir ilgisizlikle anneme verirdi."*¹¹

Cemile'nin evliliği şöyle olmuştur: "*Cemile'nin babası gibi kendisi de at bakıcısı olan Sadık, bir ilkbahar gününde yapılan at yarışında Cemile'nin onu geçmesini gururuna yediremeyip kaçırmış ve böyle evlenmişler.*"

Seyit, Cemile'ye karşı olan karışık duygularını, "*Evet, kıskanıyordum Cemile'yi, çünkü o benim için eşsiz bir varlıktı. Onun gibi güzel, bağımsız, davranışlarında serbest bir yengem olduğu için gurur duyuyordum. Ayrıca yengem ile aramızdan su sızmiyordu, birbirimizden bir şey gizlemiyorduk.*"¹² şeklinde ifade eder.

Danyar'ın köye gelişi ve Cemile ile ilişkisi:

Danyar, Seyit'in köyündendir. Küçük yaşta öksüz kalır ve üç yıl evden eve taşındıktan sonra Çakmak bozkırına; anne tarafından akrabaları olan Kazakların yanına gider. Onu geri getirecek yakın akrabası olmadığı için orada unutulup kalır. Çakmak'ın tuzlu topraklarında uzun süre koyun otlatır, erişkin çocuk olunca çöllerde kanal kazar, yeni pamuk sovhozlarında ve sonra Taşkent yakınlarındaki Angrens maden ocaklarında çalışır, oradan da askere gider. Bir bacağı sakat olarak köyüne döndüğünde herkes onu çok iyi karşılar ve atalarının belirlenmesiyle tekrar köyün üyesi olur.

Savaş sebebiyle askerlere buğday gönderilmesi gerekir. Köyde bunu yapacak güçte pek az kişiyle birlikte Cemile ve Danyar vardır. Baybiçe, Cemile'yi Seyit eşliğinde çalışmaya gönderir. Danyar ile Cemile de bu iş vesilesi ile karşılaşır.

¹¹ Age, s. 22.

¹² Cengiz Aytmatov, Elveda Gülsarı, Yüzyüze, Cemile, Oğulla Görüşme, Askerin Oğlu, (Çev. Mehmet Özgül), Cem Yayınevi, İstanbul 1993, s. 229.

Cemile bazen at arabasını hızlıca sürüp Danyar'ı geride bıraktığı halde bu, Danyar'ı kızdırmaz. Danyar pek konuşmaz fakat Cemile'nin yanındayken yüzünün değiştiğini de Seyit'ten gizleyemez.

Savaş yılları her toplum için zordur. O dönem de II. dünya savaşının kızgın olduğu bir dönemdir. Bilhassa köylüler zahire ambarına tahıl taşır. Danyar'ın sakat olması Cemile gibi alay etmeyi seven biri için zaman geçireceği bir durumdur. Cemile her fırsatta Danyar ile alay eder, sakat olması yüzünden ona aciz, yarım gözüyle bakar. Danyar'ın sessiz biri olması, Cemile'nin her türlü alayına boyun eğmesi; güzel sesiyle şarkılar söylemesi aşkı arayan Cemile için aradığı aşkın belirtileri olur. Cemile en acı alayını o gün yine zahire ambarına tahıl götürdüklerinde yapacaktır:

“Danyar, Cemile'nin o günkü alayına dayanamayıp sakat bacağına rağmen üstelik kimseden destek almaksızın sırf Cemile'ye inat çuvalı aldığı gibi merdivenlere doğru yol alır. Cemile'nin alaycı yüz şekli yerini acımaya ve endişeye bırakmıştır. Her ne kadar başta yüzünde gülümseme varsa kim bilir belki de orada Danyar'ın kendisini Cemile'ye ispatlamasının bir yansıması olmuştur. Sağlam birinin bile zor taşıdığı o çuvalı merdivende ayakları gözle görülür derecede titremesi Cemile'yi ilk kez korkutur.” Orada Danyar'ın neden bunca zamandır ilk kez bu kadar inatla yoluna devam ettiği kısa bir zaman sonra anlaşılır:

O gün Cemile Danyar'ın bu tavrına anlam veremez ama içindeki bir ses kendisinin Danyar'ın yanına ait olduğunu söyler:

- *Kızdın mı? Çok mu kızdın?*

Yine sessizlik olur. Yalnız, dere kenarında, altı oyulan bir keseğin suya yuvarlanırken çıkardığı zayıf bir hışırtı duyulur.

- *Kabahat benim mi? Sen de kabahatli değil misin?...*

“Uzakta, dağların üzerinde gök güreledi. Bir şimşek Cemile'nin görüntüsünü aydınlattı. Cemile etrafa bakındı ve kendini Danyar'ın üzerine bırakıverdi. Omuzları Danyar'ın elleri arasında titriyor, sarsılıyordu. Saman üzerinde onun yanına uzandı. Bozkırdan koşup gelen sıcak bir rüzgâr samanları savurdu, sonra, harman kenarında sallanıp duran çadıra çarptı ve yolun üzerinde topaç gibi döndü...”

Artık Cemile'nin iç dünyasında yatan karanlık, durgun, büyük yeraltı suları uyanmıştır. Cemile, kendisine zıt kutupta bir yaratılışa sahipmiş gibi görünen Danyar'ın ruhunda kendi ruhunun aynasını bulmuştur. Sonunda aşkın kendini öne çıkararak diriltici, değiştirici, dönüştürücü ve o yakıcı enerjisi iki ruhu sarar, aynı potada eritir. Çünkü *“kendisinden kaçılması mümkün olmayan (yazgısal) olay mantıksal olarak açıklanabilen değil, belli bir noktadan sonra tüm nedenselliklere karşı direnen, başka bir boyuttan*

gönderilmiş, gizli bir amaca sahipmiş gibi görünendir."¹³ Cemile ile Danyar'ın önlerinde açılan yol kendileri olmak ve yazgılarını yaşamaktır (Gariper, 2007: 67).

Cemile ateşli ateşli ama fısıltıyla konuşmaya devam ediyordu:

- *Seni ona değişir miyim hiç! Sen öyle mi sandın?*

Cemile delidolu, hoyrat bir kadın olmasına rağmen aşkı arayan bir karakterdir. Askerde olan eşinin, Cemile'ye mektubunda en sonda kısa bir selam yazması Cemile için artık dayanılmaz olur. İlk başlarda askerdeki kocasına sadık kalan Cemile, daha sonraları ona karşı düşüncelerini değiştirir.

- *Hayır, hayır, asla! O (Sadık) beni hiç sevmeydi.*

Aşk, insanı evrenin ritmine katar, kendine doğru götürür, onu kendinde kılar. Böylece insan, özgürlük ve kölelik, birey ve toplum, biyolojik başlangıç ve manevi öz gibi temel kavramları yeniden tanımlama gereği duyar (Korkmaz: 2004, 130).

Ataerkil yaşama biçimi içerisinde iki sevgilinin önünde tek yol vardır artık, o da kaçmak! .. Sonunda Cemile ile Danyar, sonbaharın soğuk günlerine kadar bekledikten sonra bir aşkın uzun sürmüş şafağında akşamın karanlığına karışarak kaçarlar. Böylece kendilerini çevreleyen geleneğin, aile bağının, toplum baskısının ve evlilik kurumunun çemberini kırıp aşklarıyla var olabilecekleri alana çıkmış olurlar. Ancak, akşamın karanlığıyla çıkılan bu alanda yazgılarının onları nereye taşıyacağına bilinmediği bir belirsizlik vardır.

Cemile'nin Danyar'la kaçması başta ailesi olmak üzere köylüler tarafından hiç hoş karşılanmaz. Köylüler Cemile'yi budala olarak görürler, böyle varlıklı bir aileyi terk edip Danyar gibi kimsesiz ve yoksul biriyle gitmekle kısmetini, mutluluğunu bitirdiğini söylerler. Fakat kimse Cemile'nin iç dünyasında çalkalanan duygularını düşünmez. Cemile'yi tek destekleyen kişi, bu aşka baştan beri şahit olan ve Cemile'yi gizli gizli sevdiği halde onların kaçmalarına göz yuman hikâyenin anlatıcısı Seyit'tir. Seyit, Danyar'da kimsede görmediği bir ruh zenginliği olduğunu hisseder. Bu sebeple Seyit, üvey ağabeyine, aile bağlarına ihanet etme pahasına hayatın gerçeğine, iki insanın gerçeğine bağlı kalır ve için için bu aşkı destekler. Zira aşkın saflığı, derinliği ve büyüklüğü, kadın ve erkeğin uyumu onu içinden kuşatmıştır (Gariper, 2007: 68).

Kırgız toplumunu ve edebiyatını dünyaya tanıtan Cengiz Aytmatov'dur. Prof. Dr. Kamil Veli Nerimanoğlu'nun dediği gibi Aytmatov:

"Milletinin tarih boyunca kazandığı bütün maddî ve manevi zenginliğini eserlerine yansıtan, yaşadığı coğrafyanın insanının tarih içinde kazandığı değerlerini, acılarını, kahramanlıklarını, tecrübelerini yazıya döküp ölümsüzleştiren, halkının içine düştüğü zor durumları eserlerinde en güzel şekilde anlatan, onların çözümlerine dair ipuçları gösteren, eserlerinde kendi ifadesi ile "tipik insan"ı ortaya koymaya çalışan Cengiz Aytmatov, yarattığı eserleriyle Kırgız halkının kültürünü, tarihini, halkının değerlerini yeniden hatırlatmaya çalışmıştır." (Nerimanoğlu, 2010: 70).

SONUÇ

¹³ Jean Baudrillard (Çev. Oğuz Adanır, Leyla Yıldırım), Anahtar Sözcükler, Paragraf Yayınevi. Ankara 2005, s.81.

Aşk, insana bahşedilmiş öyle bir ruh yüceliğidir ve öyle bir armağandır ki; eğer aşk söz konusu ise onun karşısında insanların yasaları ve töreleri sessiz kalır.

Aytmatov, başarılı kurgu ve üslup ile okuru etkisi altına alarak bu aşkı meşrulaştırır. Dünyanın pek çok diline çevrilen bu eser hâlâ da en çok okunan eserler arasında yerini alır. Eser orijinalinde Rusça olarak yazılmıştır. Aytmatov'un ele aldığı aşk hikâyesi görünüşte yasak aşk olsa da kimilerince Cemile, aşkı ve mutluluğu için hep mücadele edip karşılık bulamamış biridir.

Cemile'nin Danyar'a aşk itirafında aşkı arayan bir karakter olduğunu görürüz. O, kocası Sadık'ı değil; sevmeyi öğrendiği sakat ve kimsesiz olmasına rağmen kendisini deli gibi seven Danyar'ı seçer. Cemile için diyebileceğimiz en doğru söz de; kendi yasasını yaşayan, başkaldırabilen, bir kez inandı mı arkasına bakmadan yürüyüp giden, geri dönmeyen, sevgisini, maddesele değil; insanca olana verebilen ve aşkı en üst değer olarak yaşayan bir kadın olmasıdır.

Cemile hikâyesi, Cengiz Aytmatov'un yayınlanmış ilk hikâyesi olmakla birlikte dünyanın en güzel aşk hikâyelerinden biri sayılmaktadır. Bu hikâyeye bize hayatın anlamının sevgi olduğunu göstermiştir. Sevgi de karşılık buldukça ve paylaştıkça çoğalır. Hikâyenin başkahramanı olan Cemile gelenekleri bir yandan devam ettirirken bir yandan da kendine has davranış ve beklentileriyle farklı bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgi ve sevgi beklediği kocasının ondan tek cümleyle bahsetmesine rağmen Cemile hep bir umutla sevlmeyi beklemektedir.

Danyar da memleketine geri dönmüş bir gazidir. Köy işleri için Cemile ile birlikte çalışmaları gerekir. Utangaç, içine kapanık ve hassas karakterli olan Danyar'ın mağrur duruşu Cemile'yi etkiler. Belki de savaştan yaralı dönmesi ve ağır işlerin üstesinden gelmeye çalışması da Cemile'nin yüreğine dokunmuştur. Özellikle Danyar'a yaptıkları şakanın ciddiye alınması ile Cemile'nin uçarı neşesi silinmiş, biraz sessizleşmeye ve Danyar ile ilgilenmeye başlamıştır ve neticede Danyar ve Cemile beraber olmaya karar vermişlerdir.

KAYNAKÇA

AKMATALİYEV, A. (1998). Cengiz Aytmatov'un Dünyası: *Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*, Ankara.

- AYTMATOV, Cengiz (2013). Cemile, (akt. Semnal Gökmen), *Elips Yay.*
- GARİPER, Cafer (2007). Cengiz Aytmatov'un Cemile Adlı Hikâyesinde İnsanın Kendisi Olması Problemi ve Aşk, *İlmi Araştırmalar*, Sayı 23.
- GÜZEL, Bekir (2014). Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım: Cemile & Cengiz Aytmatov, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Journal of Language and Literature Studies TDED*, İstanbul
- KAPLAN, Ramazan (1999). Kurgulama Tekniği Bakımından Cemile Hikâyesi, *Doğumunun 70 Yıl Dönümünde Cengiz Aytmatov Uluslararası Bilgi Şöleni (8- 10 Aralık 1998), Bildiriler, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
- KOLCU, Ali İhsan (2002). Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov, *Akçağ Yayınları*, Ankara.
- KORKMAZ, Ramazan (2004) Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri, *Türksoy Yay.*, Ankara.
- SARIGÜL, Ahmet. Cemile ile Yüz Yüze, *Yağmur Dil, Kültür ve Tarih Dergisi*.
- SALTIK, Eylem (2013) Aşkın Ezgisi: Cemile, *Doğumunun 85. Yılında Uluslar Arası Cengiz Aytmatov Bilgi Şöleni*.
- ÜLKER, Çiğdem (01.07.2008). Cengiz Aytmatov'un Cemile'si ve Türk Romanında Bir Yansıması, *Varlık*.
- <http://www.aytmatov.org/tr/sabri-gursesruscadan-cev-ask-olmazsa-insan-yasami-bombos-olur>